

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

2-maxsus
son (6-jild)

2026

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ S/2 (6) – 2025

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2026

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Tog'ayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari

doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSIOLOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

Saparbaev Bunyod Khurrambek ogli

KHIVA (KHOREZM) STATE AS AN ACTIVE AGENT:

DIPLOMACY, ECONOMY, AND RUSSIAN INTERACTION, 1806–1825 10-22

Rahmatilloev Nusratillo

BUXORO AMIRLIGI VA QO'QON XONLIGI O'RTASIDAGI SIYOSIY

JARAYONLARNING QO'QON XONLIGI TARIXSHUNOSLIGIDA YORITILISHI..... 23-27

Sattarov Akram Madaminovich

TURKISTON GENERAL-GUBERNATORLIGI AHOLISINING IJTIMOIIY HAYOTI..... 28-33

Джаббаров Юлдуз Джуманиязовна

ВОПРОСЫ ПОВЫШЕНИЯ УРОВНЯ ЮРИДИЧЕСКИХ ЗНАНИЙ СТУДЕНТОВ

В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ УЗБЕКИСТАНА 34-38

Boyto'rayev Sirojiddin Usmon o'g'li

SURXONDARYO VILOYATI MUZEYLARI VA TURIZM SALOHIIYATINING

SHAKLLANISHIDA: TERMIZ O'LKASHUNOSLIK MUZEYINING O'RNI 39-43

Qobulova Gulzoda Maxsud qizi

O'RTA ASR MANBALARINI RAQAMLASHTIRISHNING ILMIY ZARURATI

VA KONSEPTUAL ASOSLARI..... 44-49

Qudratillayev Parviz

KONFUTSIYLIK TA'LIMOTIDA IJTIMOIIY HIMOYA MASALALARI 50-53

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Юлдашева Надира Викторовна

НОВЫЕ ИНСТРУМЕНТЫ ПРЕВЕНТИВНОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ГОСУДАРСТВЕННЫХ

ЗАКУПОК В УЗБЕКИСТАНА: ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ И ПРАВОВЫЕ НОВАЦИИ 54-63

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Saifnazarov Ismail Saifnazarovich

MAHALLA – O'ZBEK JAMIYATINING TARIXIY MEROSI,

MAMLAKAT TINCHLIGI VA RAVNAQINING ASOSIY POYDEVORI 64-69

G'ulomov Abdullo

MAHMUD LOMISHIYNING "TAMHID" ASARIDA IMOMAT BORASIDAGI

QARASHLAR TAHLILI..... 70-76

Axmedov Xamdam Alikulovich

XALQARO EKOLOGIK ADOLATNI TA'MINLASHDA TRANSCHEGARAVIY MAS'ULIYAT,

"UMUMIY VA DIFFERENSIALASHGAN JAVOBGARLIK" MUAMMOLARI 77-81

Raxmonov Shohzod Husan o'g'li

YOSHLAR AXLOQIY TAFAKKURI VA MADANIYATINI YUKSALTIRISHDA

NURONIYLAR TAJRIBASIDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI..... 82-85

<i>Oripov Shuxratjon Orip o'g'li</i> RAHBAR KADRLAR MA'NAVIY QIYOFASINING IJTIMOIIY-FALSAFIY MODEL.....	86-93
<i>Jomuradov Ikrom Ilxom o'g'li</i> IMMANUEL KANT FALSAFASIDA NOUMENAL ERKINLIK VA FENOMENAL DETERMINIZMNING ANTINOMIK TABIATI: TRANSCENDENTAL KONTEKSTDA TAHLIL	94-98
<i>Safarov Akbar Isoqulovich, Ziyotova Adolat Ergashovna</i> EKOLOGIK MADANIYAT YUKSAKLIGI, HUQUQIY ONG VA TABIAT-JAMIYAT INSONNING UZVIY BOG'LIQLIGI	99-103

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Musayev Akmalbek Ibragimdjaniyovich</i> INGLIZ VA O'ZBEK DIPLOMATIK DISKURSIDA EVFEMIZATSIYA VA YUMSHATISH STRATEGIYALARINING LINGVOPRAGMATIK TAHLILI	104-110
<i>Bazarov Zokir Mehrikulovich</i> A.QODIRIYNING "O'TKAN KUNLAR" ROMANI TARJIMALARIDA LINGVOKULTUROLOGIK KOMPETENSIYA KOMPONENTLARINING IFODALANISHI	111-114
<i>Kuchiyev Malik Abdumannonovich</i> ILOVA QURILMA TARKIBIDAGI FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING STILISTIK FUNKSIYALARI	115-120
<i>Абдуллаева Парвина Толибжоновна</i> ТЕМПОРАЛЬНЫЙ ОБРАЗ В ИСПАНСКОЙ И УЗБЕКСКОЙ ПАРЕМИОЛОГИИ.....	121-123
<i>Ismoilova Fotima</i> ISAJON SULTONNING "BILGA XOQON" ROMANIDA TO'QIMA OBRAZLARINING BADIY VAZIFASI	124-129
<i>Eshqulov Sunnat</i> PESHLAVHALARNING TIL XUSUSIYATLARI VA IMLO MUAMMOLARI XUSUSIDA.....	130-134

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Yo'ldoshev Azizjon Ergash o'g'li</i> OMMAVIY ISHTIROK DARAJALARINI ANIQLASHNING AYRIM HUQUQIY MASALALARI	135-139
<i>Sagindikov Maxset Djubaktanovich</i> CONSTITUTIONAL AND LEGAL ESSENCE OF COOPERATION BETWEEN COUNCILS OF PEOPLE'S DEPUTIES AND CIVIL SOCIETY INSTITUTIONS	140-147
<i>Rajabov Umrbek Ravshanbekovich</i> OILA-TURMUSH MUNOSABATLARI DOIRASIDAGI JINOYATLARNI BARTARAF ETISHDA PROFILAKTIKA INSPEKTORLARI FAOLIYATINING KRIMINOLOGIK MEKANIZMLARI	148-152
<i>Bekov Ixtiyor Rustamovich</i> KONSTITUTSIYAVIY ODIL SUDLOVNI ILM VA TA'LIM BILAN UYG'UN RIVOJLANTIRISH MASALALARI	153-157
<i>Хайдарова Хилола Анваровна</i> МЕЖДУНАРОДНЫЕ ИНИЦИАТИВЫ РЕСПУБЛИКА УЗБЕКИСТАН И ИХ ЗНАЧЕНИЕ ДЛЯ ГЛОБАЛЬНОГО ДИАЛОГА	158-164

<i>Ahmedov Islom Baxtiyor o'g'li</i> ICHKI ISHLAR ORGANLARIDA RAQOBATBARDOSH PROFESSIONAL VA ZAMONAVIY KADRLARNI TAYYORLASH: MAQSAD VA VAZIFALAR	165-168
<i>Fayzulloev Shohijaxon Jobirovich</i> JAHON SAVDO TASHKILOTIGA A'ZOLIK BOSQICHIDA SHAFFOFLIKNI TA'MINLASH MASALALARI	169-176
<i>Turgunboeva Mamura</i> SOME ISSUES OF COPYRIGHT PROTECTION ON THE INSTAGRAM SOCIAL NETWORK	177-181
<i>Mamataliyeva Shahnoza Xushmamat qizi</i> JINOYAT PROTSESSIDA XAVFSIZLIK CHORALARI QO'LLASH JARAYONIDA ISBOT QILISHNING O'ZIGA XOS JIHATLARI	182-192
<i>Shokirova-Inomjonova Mashhuraxon G'ayratjon qizi</i> IJTIMOIY SOHA TUSHUNCHASINING NAZARIY-HUQUQIY TAHLILI	193-196
<i>Turayeva Dildora Iskandarovna</i> ICHKI ISHLAR ORGANLARINING JAMOAT XAVFSIZLIGIGA OID FAOLIYATINI AXBOROTLAR BILAN TA'MINLASHNING TURLARI, SHAKLLARI VA BUGUNGI KUNDAGI HOLATI	197-206
<i>Абдужаппоров Шахбоз Музаффар ўғли</i> ПРАВОВЫЕ И ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ ПРОБЛЕМЫ РАССЛЕДОВАНИЯ КИБЕРПРЕСТУПЛЕНИЙ	207-215
<i>To'rabayeva Ziyoda Yakubovna</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA VOYAGA YETMAGANLARNI JINOIY JAVOBGARLIK VA JAZODAN OZOD QILISHGA DOIR QONUNCHILIKNI TAKOMILLASHTIRISH	216-227
<i>Abdusamiyeva Dilrabo Abduvaxob kizi</i> THE ROLE OF THE PENITENTIARY SYSTEM IN THE RESOCIALIZATION OF PERSONS RELEASED FROM PENAL INSTITUTIONS	228-233
<i>Bekmirzayeva Umida</i> DAVLAT ISHTIROKIDAGI AKSIYADORLIK JAMIYATLARI KUZATUV KENGASHLARIDA SUN'IY INTELLEKTNI A'ZO-MASLAHATCHI SIFATIDA JORIY ETISHNING HUQUQIY ASOSLARI VA ISTIQBOLLARI	234-237
<i>Суннатиллаева Сарвиноз</i> НАДЛЕЖАЩАЯ ПРАВОВАЯ ПРОЦЕДУРА В ПРОИЗВОДСТВАХ ПО ДЕЛАМ О КОНКУРЕНЦИИ В ЕВРОПЕЙСКОМ СОЮЗЕ И УЗБЕКИСТАНЕ	238-244
<i>Mardonova Gulsanam Bahodir qizi</i> GIYOHVANDLIK VOSITALARINING VIRTUAL OLAMDA SOTILISHI, NARX SHAKLLANISHI, HUQUQIY BAHOLASH VA EKSPERTIZA MUAMMOLARI	245-252
<i>Isoqov Habibilla Jakparaliyevich</i> PUL YUVISHGA QARSHI KURASHISH SOHASIDAGI XALQARO VA MINTAQAVIY TASHKILOTLAR, ULARNING FUNKSIYA VA VAZIFALARI	253-261
<i>Хван Леонид Борисович, Гулимова Зилола Шухратовна</i> ЦИФРОВИЗАЦИЯ АДМИНИСТРАТИВНОГО СУДОПРОИЗВОДСТВА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН: ЭТАПЫ ФОРМИРОВАНИЯ И НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ	262-268
<i>Kdirbaeva Altinay Maksetbaevna</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI ICHKI ISHLAR ORGANLARIDA XOTIN-QIZ XODIMLAR FAOLIYATIDA XIZMAT INTIZOMI: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR	269-275

<i>Zinelbaev Baxitjan Qublan o'g'li</i> YO'L HARAKATI XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA MA'MURIY-HUQUQIY MEKANIZMLARNI RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MASALALARI (O'ZBEKISTON TAJRIBASI)	276-281
<i>Xo'jayeva Malohatxon Fozilxo'ja qizi</i> MA'MURIY Hujjatni tushunish va qo'llashning o'ziga xos xususiyatlari	282-286
<i>Toshkanov Nurbek Bahriddinovich</i> OLIY TA'LIM MUASSASALARI – TADBIRKORLIK SUBYEKTI SIFATIDA	287-295
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Rustamov Ilkhom Tursunovich</i> DIDACTIC POTENTIAL OF THE LINGUOPRAGMATIC APPROACH IN TEACHING SMALL-GENRE TEXTS	296-300
<i>Kaypnazarov Sraijatdin Gayratdinovich</i> «ELEKTR BO'LIMI» BO'YICHA RAQAMLI TA'LIM MUHITINI YARATISH: QORAQALPOG'ISTON MAKTABLARI MISOLIDA.....	301-307
<i>Bozorov Zokir, Axtamaliyev Shamshod, Karimov Dilshod, To'rayeva Lobar</i> VEKTORLAR ALGEBRASINING ELEMENTAR MASALALAR YECHISHGA TATBIQI	308-315
<i>Abduraxmonova Tuxtapashsha Rustamovna</i> IONLI POLIMERLANISH REAKSIYASINI O'QITISHDA 3D VA VIRTUAL TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH	316-322
<i>Yaxshilikova Nargiza</i> BLENDED LEARNING STRATEGY IN TEACHING ENGLISH	323-327

Received: 30 January 2026
Accepted: 15 February 2026
Published: 28 February 2026

Article / Original Paper

SOCIAL LIFE OF THE POPULATION OF THE GENERAL GOVERNMENT OF TURKISTAN

Sattarov Akram Madaminovich

Associate Professor, Andijan State Medical Institute

E-mail: tadqiqotchisattarov@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-6119-8765>

Abstract. This scientific article examines the social life of the population of the Turkestan Governor-Generalship, focusing on the structure of society and transformations in everyday life during that historical period. The study analyzes the impact of the administrative governance system on local communities, patterns of social stratification, and interactions among different social groups. Special attention is given to developments in education, culture, labor practices, and economic relations. The article also explores the relationships between indigenous populations and resettled groups, as well as their social adaptation processes. The research is based on historical sources and provides a systematic view of regional social development.

Keywords: Turkestan Governor-Generalship, social life, social structure, population groups, administration, historical development, local communities, culture, education, social relations.

TURKISTON GENERAL-GUBERNATORLIGI AHOLISINING IJTIMOYIY HAYOTI

Sattarov Akram Madaminovich

Andijon davlat tibbiyot instituti dotsenti

Annotatsiya. Ushbu ilmiy maqolada Turkiston general-gubernatorligi davrida aholi ijtimoiy hayotining asosiy jihatlari, jamiyatning ijtimoiy tuzilishi va turmush tarzidagi o'zgarishlar keng tahlil qilinadi. Tadqiqot jarayonida hududda joriy etilgan ma'muriy boshqaruv tizimining mahalliy aholi kundalik hayotiga ta'siri, ijtimoiy tabaqalanish jarayonlari hamda turli ijtimoiy qatlamlar o'rtasidagi munosabatlar yoritib beriladi. Maqolada shuningdek ta'lim, madaniyat, kasb-hunar, savdo va mehnat faoliyatidagi yangilanishlar hamda ularning jamiyat rivojiga ko'rsatgan ta'siri tarixiy manbalar asosida ochib beriladi. Turkiston hududida yashagan mahalliy xalqlar va ko'chirib keltirilgan aholi guruhlarining o'zaro aloqalari, ijtimoiy moslashuv jarayonlari va ularning natijalari ilmiy yondashuv asosida baholanadi. Tadqiqot natijalari mintaqa ijtimoiy tarixini chuqurroq anglashga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Turkiston general-gubernatorligi, ijtimoiy hayot, aholi qatlamlari, ijtimoiy tuzilma, ma'muriy boshqaruv, tarixiy jarayon, mahalliy aholi, madaniy o'zgarishlar, ijtimoiy munosabatlar, ta'lim va turmush tarzi.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V6SI2Y2026N03>

Kirish. Turkiston general-gubernatorligi davri Markaziy Osiyo tarixida chuqur ijtimoiy o'zgarishlar bilan ajralib turadi. Bu davrda hududda yangi ma'muriy boshqaruv tizimining joriy etilishi natijasida jamiyatning ichki tuzilmasi, aholining yashash sharoiti, ijtimoiy munosabatlari va turmush tarzida sezilarli yangilanishlar yuz berdi. An'anaviy ijtimoiy tartiblar bilan yangi boshqaruv mexanizmlarining o'zaro ta'siri natijasida jamiyatda murakkab va ko'p qatlamli ijtimoiy jarayonlar shakllandi.

Mazkur davrni ijtimoiy nuqtai nazardan tadqiq etish aholi qatlamlari o'rtasidagi farqlar, kasbiy faoliyat yo'nalishlari, ta'lim va madaniy muhitdagi o'zgarishlarni anglash imkonini

beradi. Shuningdek, mahalliy aholining ijtimoiy moslashuvi, turli guruhlar o'rtasidagi hamkorlik va munosabatlar ham tarixiy manbalar asosida tahlil etiladi.[1] Bu jarayonlar nafaqat o'sha davr jamiyatining holatini, balki keyingi taraqqiyot yo'nalishlarini ham belgilab bergan.

Metodologiya. Mazkur ilmiy maqolada Turkiston general-gubernatorligi aholisining ijtimoiy hayotini o'rganishda kompleks va tizimli metodologik yondashuv qo'llanildi. Tadqiqotning metodologik asosini tarixiylik, xolislik va tizimlilik tamoyillari tashkil etadi. Ijtimoiy jarayonlar muayyan tarixiy sharoit, siyosiy boshqaruv muhiti hamda hududiy xususiyatlar bilan uzviy bog'liqlikda ko'rib chiqildi. Har bir ijtimoiy hodisa o'z davrining ijtimoiy-iqtisodiy va ma'muriy omillari bilan bog'langan holda tahlil qilindi.

Tadqiqot jarayonida tarixiy-tahliliy usul asosiy o'rin tutdi. Ushbu usul yordamida Turkiston general-gubernatorligi davriga oid me'yoriy-huquqiy hujjatlar, ma'muriy hisobotlar, statistik ma'lumotlar, tarixiy manbalar va ilmiy adabiyotlar mazmunan tahlil qilindi. Manbalar o'zaro taqqoslanib, ulardagi ma'lumotlarning ishonchliligi va o'zaro bog'liqligi aniqlashtirildi. Tarixiy voqealar va ijtimoiy holatlar ketma-ketlik asosida o'rganilib, sabab–natija bog'lanishlari ochib berildi.

Shuningdek, qiyosiy-tarixiy metoddan ham keng foydalanildi.[2] Bu metod orqali Turkiston hududidagi ijtimoiy jarayonlar boshqa hududlardagi o'xshash ma'muriy boshqaruv tizimlari doirasidagi ijtimoiy holatlar bilan solishtirildi. Natijada umumiy va farqli jihatlar aniqlanib, hududga xos ijtimoiy rivojlanish xususiyatlari asoslab berildi. Qiyosiy yondashuv ijtimoiy tuzilma, tabaqalanish darajasi, ta'lim va madaniy hayotdagi o'zgarishlarni chuqurroq tushunishga yordam berdi.

Tadqiqotda ijtimoiy-tarixiy yondashuv bilan bir qatorda tizimli tahlil usuli ham qo'llanildi. Jamiyat yaxlit tizim sifatida qaralib, uning tarkibiy qismlari — ijtimoiy qatlamlar, kasbiy guruhlar, ma'muriy tuzilmalar, ta'lim va madaniy institutlar o'zaro aloqadorlikda o'rganildi. Bu usul ijtimoiy hayotning alohida yo'nalishlarini ajratib emas, balki bir-biri bilan bog'liq holda tahlil qilish imkonini berdi.

Statistik tahlil elementlaridan ham foydalanildi. Mavjud tarixiy-statistik ma'lumotlar asosida aholi tarkibi, joylashuvi, kasbiy bandligi va ijtimoiy guruhlariga ajralishi bo'yicha umumlashtirilgan xulosalar chiqarildi. Miqdoriy ko'rsatkichlar sifat tahlili bilan boyitilib, ijtimoiy jarayonlarning nafaqat ko'lami, balki mazmuni ham ochib berildi.

Manbashunoslik yondashuvi metodologiyaning muhim qismi bo'ldi. Tadqiqotda foydalanilgan manbalar kelib chiqishi, davriyligi, maqsadi va mazmuniga ko'ra tahlildan o'tkazildi. Rasmiy hujjatlar, tarixiy yozma manbalar va ilmiy tadqiqotlar tanqidiy ruhda o'rganildi.[3] Bu esa biryoqlama qarashlarning oldini olish va ilmiy xolislikni ta'minlashga xizmat qildi.

Shu bilan birga, interdisiplinar yondashuv ham qo'llanildi. Tarix, sotsiologiya va ijtimoiy fanlar metodlari uyg'unlashtirildi. Ijtimoiy hayot faqat tarixiy voqealar doirasida emas, balki jamiyat tuzilmasi, ijtimoiy rol va institutlar nuqtai nazaridan ham baholandi. Bu yondashuv tadqiqot natijalarining ilmiy asoslanganligi va keng qamrovliligini ta'minladi.[4]

Natijada qo'llanilgan metodologik yondashuvlar majmui Turkiston general-gubernatorligi davridagi ijtimoiy hayotni har tomonlama, tizimli va ilmiy asosda yoritish imkonini berdi.

Natijalar. O'tkazilgan ilmiy tahlillar shuni ko'rsatdiki, Turkiston general-gubernatorligi davrida aholi ijtimoiy hayoti ko'p qatlamli va murakkab o'zgarishlar jarayonini boshdan kechirgan. Eng muhim natijalardan biri shuki, hududda joriy etilgan yangi ma'muriy boshqaruv tizimi jamiyatning ijtimoiy tuzilmasini qayta shakllantirishga sezilarli ta'sir ko'rsatgan. An'anaviy boshqaruv shakllari — mahalliy oqsoqollar, diniy yetakchilar va jamoaviy institutlarning roli saqlanib qolgan bo'lsa-da, ularning vakolatlari ma'muriy tizim orqali cheklangan va tartibga solingan.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, jamiyatda ijtimoiy tabaqalanish jarayoni kuchaygan va yanada aniqroq ko'rinish olgan. Ma'muriy tuzilmalarga yaqin bo'lgan shaxslar, vositachi qatlam, savdo-sotiq bilan shug'ullanuvchilar hamda xizmat sohasida faoliyat yuritgan guruhlarining ijtimoiy mavqeyi nisbatan oshgan. Shu bilan birga, dehqonchilik va an'anaviy hunarmandchilik bilan band aholining katta qismi o'z ijtimoiy holatini barqaror saqlab qolgan, ammo ularning ijtimoiy ko'tarilish imkoniyatlari cheklanganligi kuzatilgan.[5]

Natijalar shuni ham ko'rsatadiki, shahar va qishloq aholisi ijtimoiy hayoti o'rtasida sezilarli farqlar yuzaga kelgan. Shahar markazlarida ma'muriy idoralar, savdo nuqtalari va yangi ta'lim muassasalari paydo bo'lishi natijasida ijtimoiy faollik oshgan, kasbiy xilma-xillik kengaygan. Qishloq hududlarida esa ijtimoiy hayot ko'proq an'anaviy xo'jalik shakllari asosida davom etgan. Bu holat hududiy ijtimoiy rivojlanish notekis kechganini ko'rsatadi.

Ta'lim va madaniy muhit bo'yicha olingan natijalar ham muhim ahamiyatga ega. Yangi usuldagi maktablar va o'quv maskanlari ochilishi savodxonlik darajasining asta-sekin o'sishiga xizmat qilgan. Diniy ta'lim bilan bir qatorda dunyoviy bilim elementlari ham kirib kelgan. Natijada jamiyatda fikrlash doirasi kengaygan, ijtimoiy ongda yangicha qarashlar shakllana boshlagan. Bu jarayon ziyolilar qatlamining shakllanishiga zamin yaratgan.

Tahlillar mahalliy aholi va ko'chirib keltirilgan aholi guruhlari o'rtasidagi munosabatlar turlicha yo'nalishda rivojlanganini ko'rsatdi. Iqtisodiy faoliyat, savdo va xizmat ko'rsatish sohalarida o'zaro aloqalar kuchaygan. Ayrim joylarda qo'shma xo'jalik yuritish va hamkorlik tajribalari paydo bo'lgan. Shu bilan birga, madaniy va turmush tarzi farqlari sababli ijtimoiy masofa ham ma'lum darajada saqlanib qolgan.

Mehnat faoliyati va kasbiy tuzilma bo'yicha natijalar shuni ko'rsatdiki, yangi boshqaruv sharoitida xizmat sohasi, ma'muriy ishlar, transport va savdo bilan bog'liq kasblar kengaya boshlagan.[6] Bu esa aholining bandlik tarkibida o'zgarish yasagan. An'anaviy kasblar bilan bir qatorda yangi yo'nalishlar paydo bo'lib, ijtimoiy-iqtisodiy faollikning yangi shakllari rivojlangan.

Demografik va ijtimoiy harakatchanlik nuqtai nazaridan olingan natijalar aholining ayrim qatlamlarida hududiy va kasbiy ko'chish holatlari ortganini ko'rsatadi. Savdo yo'llari va ma'muriy markazlar atrofida aholi zichligi oshgan, bu esa ijtimoiy aloqalar kengayishiga sabab bo'lgan.

Turkiston general-gubernatorligi davrida ijtimoiy hayot bir yoqlama emas, balki qarama-qarshi yo'nalishdagi jarayonlar uyg'unligida rivojlangan: bir tomondan yangilanish, boshqaruv va ta'limdagi o'zgarishlar, ikkinchi tomondan an'anaviy ijtimoiy tuzilma elementlarining saqlanib qolishi kuzatilgan. Bu davr keyingi ijtimoiy taraqqiyot uchun muhim tarixiy bosqich vazifasini bajargan.

Muhokama. Tadqiqot natijalari Turkiston general-gubernatorligi davrida aholi ijtimoiy hayotining murakkab va ko'p qatlamli xarakterga ega ekanini ko'rsatdi. Bu davr bir vaqtning

o'zida yangilanish va an'anaviylik jarayonlari bilan ajralib turadi. Shu nuqtai nazardan qaraganda, ijtimoiy hayotni bir tomonlama baholash noto'g'ri bo'ladi. Ijtimoiy jarayonlar o'zaro bog'liq va bir-birini to'ldiruvchi omillar bilan shakllangan bo'lib, har bir qatlamning o'ziga xos ijtimoiy pozitsiyasi va roli mavjud bo'lgan.

Ma'muriy boshqaruv tizimi aholi hayotiga bevosita ta'sir ko'rsatgan. Yangi ma'muriy va siyosiy institutlar o'z vazifalarini bajarishda mahalliy ijtimoiy tuzilmalarni inobatga olib, ularni tartibga solgan. Bu holat ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash bilan birga, ayrim qatlamlarda yangi imkoniyatlar yaratgan. Shu bilan birga, mahalliy hokimiyat organlari va diniy institutlar faoliyati butunlay yo'qolmagan, ular moslashgan va yangi boshqaruv tizimi sharoitida faoliyat ko'rsatgan. Bu esa hudud aholisi hayotida uzluksizlik va an'anaviylikning ma'lum darajada saqlanishini ta'minlagan.

Ijtimoiy tabaqalanish masalasi ham muhokamaga loyiq jihatdir. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, yangi boshqaruv tizimi ba'zi ijtimoiy guruhlar uchun qo'shimcha ijtimoiy va iqtisodiy imkoniyatlar yaratgan, boshqa qatlamlar esa bu imkoniyatlardan mahrum bo'lgan. Masalan, ma'muriy xizmat sohasida ishlovchi shaxslar, vositachilik bilan shug'ullanuvchilar va savdogarlar yangi tizimda nisbatan yuqori ijtimoiy mavqega ega bo'lishgan. Shu bilan birga, an'anaviy dehqonchilik, hunarmandchilik va qishloq xo'jaligi bilan band aholi qatlamining ijtimoiy o'sish imkoniyatlari cheklangan. Bu holat ijtimoiy tengsizlik va tabaqalanishning kuchayishiga sabab bo'lgan, ammo bu jarayonlar hududlar va qatlamlar kesimida turlicha kechgan.[7]

Ta'lim va madaniyat sohasidagi natijalar ham muhokamaga qaratiladi. Yangi turdagi maktablar va o'quv maskanlari ochilishi aholi savodxonligi va dunyoqarashini kengaytirgan. Diniy va dunyoviy bilimlarning uyg'unlashuvi yangi ziyolilar qatlamining shakllanishiga yordam bergan. Biroq ta'lim va madaniy hayotdagi o'zgarishlar barcha hududlarda bir xil tezlikda amalga oshmagan. Shahar markazlarida yangiliklar tezroq qabul qilingan bo'lsa, qishloq hududlarida an'anaviy ta'lim ustun bo'lib qolgan. Shu sababli, ijtimoiy rivojlanishning hududiy notekisligi muhim omil sifatida qayd etilishi lozim.

Mahalliy aholi va ko'chirib keltirilgan guruhlar o'rtasidagi ijtimoiy aloqalar ham murakkab xarakterga ega bo'lgan.[8] Tadqiqot natijalari iqtisodiy hamkorlik va o'zaro aloqalar mavjudligini ko'rsatadi, ammo madaniy va turmush tarzi farqlari ijtimoiy masofaning saqlanishiga olib kelgan. Bu jarayon ijtimoiy integratsiya uzoq muddatli va bosqichma-bosqich kechishini tasdiqlaydi. Shu bilan birga, iqtisodiy faoliyat, savdo va xizmat ko'rsatish sohalarida o'zaro bog'liqlik kuchaygan, bu esa aholi guruhlarining o'zaro ijtimoiy hamkorligini rivojlantirgan.[9]

Mehnat faoliyati va kasbiy tuzilma bo'yicha natijalarni ham muhokama qilish muhimdir. Yangi boshqaruv sharoitida ma'muriy ishlar, savdo, transport va xizmat ko'rsatish sohalarini kengaytib, aholining bandlik tarkibida o'zgarishlar yuzaga kelgan. Shu bilan birga, an'anaviy kasblar — dehqonchilik, hunarmandchilik va qo'shma xo'jaliklar — muhim ijtimoiy rolga ega bo'lgan. Natijada ijtimoiy hayot murakkab tizim sifatida ko'rinadi, unda an'anaviy va yangi elementlar bir vaqtda mavjud bo'lgan.

Demografik nuqtai nazardan, aholi harakatchanligi va hududiy ko'chishlar ijtimoiy hayotga sezilarli ta'sir ko'rsatgan. Savdo yo'llari va ma'muriy markazlar atrofida aholi zichligi ortgan, shahar va qishloqlar o'rtasida ijtimoiy aloqalar kuchaygan. Shu bilan birga, hududiy

harakatchanlik natijasida yangi ijtimoiy guruhlar shakllangan va ijtimoiy hayotning dinamikasi oshgan.

Shunday qilib, muhokama natijalari Turkiston general-gubernatorligi davrida ijtimoiy hayotning bir tomonlama emas, balki murakkab va qarama-qarshi jarayonlar uyg'unligida kechganini ko'rsatadi.[10] Bir tomondan, yangilanish, boshqaruv tizimidagi o'zgarishlar, ta'lim va madaniy hayotning rivojlanishi kuzatilgan bo'lsa, ikkinchi tomondan, an'anaviy ijtimoiy institutlar, mahalliy odatlar va qadriyatlar saqlanib qolgan. Shu sababli, bu davr ijtimoiy rivojlanish va integratsiya uchun muhim tarixiy zamin yaratganini ta'kidlash mumkin.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Turkiston general-gubernatorligi davri hududdagi aholi ijtimoiy hayotining murakkab va ko'p qirrali xarakterini belgilaydi. Bu davrda jamiyat bir tomondan yangilanish va boshqaruv tizimidagi islohotlar natijasida yangi imkoniyatlar va ijtimoiy rol o'zgarishlarini boshdan kechirgan, ikkinchi tomondan esa an'anaviy ijtimoiy institutlar va mahalliy odatlar o'z mavqeyini saqlab qolgan. Shu bilan birga, hududiy tafovutlar, ijtimoiy tabaqalanish va aholi qatlamlari o'rtasidagi farqlar ijtimoiy hayotning murakkab dinamikasini yuzaga keltirgan.

Natijalar shuni ko'rsatadiki:

1. Yangi ma'muriy boshqaruv tizimi jamiyat tuzilmasiga sezilarli ta'sir ko'rsatgan va ba'zi ijtimoiy guruhlarining ijtimoiy mavqeyini oshirgan.
2. Ijtimoiy tabaqalanish jarayoni kuchaygan, shahar va qishloq aholisi, mahalliy va ko'chirib keltirilgan aholi o'rtasida farqlar saqlanib qolgan.
3. Ta'lim va madaniy hayotdagi o'zgarishlar jamiyat tafakkurini kengaytirgan, yangi ziyolilar qatlamining shakllanishiga imkon yaratgan.
4. Mehnat faoliyati va kasbiy tuzilma sohalarida yangilanishlar aholi bandligi va ijtimoiy hayotning rivojlanishiga ta'sir ko'rsatgan.
5. Ijtimoiy moslashuv jarayonlari bosqichma-bosqich kechgan, hududiy va madaniy farqlar saqlangan.

Shu bilan, Turkiston general-gubernatorligi davri ijtimoiy tarixni chuqurroq o'rganish, hududdagi ijtimoiy institutlar, aholi hayoti va boshqaruv tizimi o'rtasidagi murakkab munosabatlarni tushunish uchun muhim ilmiy manba sifatida xizmat qiladi. Bu davr keyingi ijtimoiy rivojlanish va integratsiya jarayonlari uchun mustahkam tarixiy zamin yaratgan.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Abdullayev, O. (2007). *Turkiston general-gubernatorligi tarixi: demografik va ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlar*. Toshkent: Fan.
2. G'ulomov, T. (2010). *Markaziy Osiyoda demografik jarayonlar va ijtimoiy rivojlanish*. Toshkent: Sharq.
3. Qodirov, N. (2012). "Turkiston hududida migratsiya va aholining ijtimoiy-iqtisodiy ta'siri" // *Tarixshunoslik jurnali*, №4, 34-48.
4. Rasulov, S. (2015). *Demografiya va ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish: Turkiston tajribasi*. Toshkent: Akademiya.
5. Karimov, I. (2016). "Shahar va qishloq aholisi o'rtasidagi demografik farqlar va iqtisodiy tizimga ta'siri" // *O'zbekiston tarixi va madaniyati*, №2, 12-26.
6. Akhmedov, F. (2018). *Demografik jarayonlar va iqtisodiy rivojlanish munosabatlari*. Toshkent: Fan va texnologiya.
7. Beisebayev, A. (2019). *Demographic Processes in Turkestan General-Governorship: Socio-Economic Implications*. Almaty: Eurasia Press.

8. Trofimov, P. (2005). *Ethnic Composition and Social Structure in Turkestan: Historical Analysis*. St. Petersburg: Nauka.
9. Саттаров А.М. XIX аср ўрталарида Туркистондаги демографик вазият//Ўтмишга назар. – Тошкент, 2025. 8-жилд, 4 сон – Б. 52-57.
10. Sattarov A.M. Maxmudov M.A., Azimov A.M., Qurbonova M.A//International Journal of Interdisciplinary Cultural Studies ISSN: 2327-008X (Print), ISSN: 2327-2554 (Online) Volume 20, Issue 2, 2025. – P.916-929

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ S/2 (6) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).